

Høring vedrørende Naalakkersuisuts anmodning om ophævelse af fredning af fortidsminder omkring Tasersiaq i Vestgrønland

NKA har d. 2. december 2022 fra Departementet for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø modtaget en anmodning om at rejse en sag om ophævelse af fredningerne af de jordfaste fortidsminder i et nærmere defineret område ved Tasersiaq i Qeqqata Kommunia (se kortbilag). Det fremgår af henvendelsen (vedlagt som bilag), at anmodningen sker som følge af en af Naalakkersuisut herom truffet beslutning. Anmodningen må således anses fremsat på vegne af det samlede Naalakkersuisut.

Det fremgår af anmodningen, at Naalakkersuisut d. 26. april 2022 har truffet beslutning om, at *”Naalakkersuisut under henvisning til overordnede samfundshensyn vil rejse en sag om ophævelse af de facto fredninger for de kulturminder, der er i området efter inatsisartutlov nr. 11 af 19. maj 2010 om fredning og anden kulturarvsbeskyttelse af kulturminder (kulturmindeloven) og efter de i kulturmindeloven foreskrevne procedurer”*.

Grønlands Nationalmuseum og Arkiv (herefter benævnt NKA) har til opgave at træffe afgørelse om fredning af jordfaste fortidsminder samt om ændring eller ophævelse heraf, jf. § 7, stk. 2 i Inatsisartutlov nr. 11 af 19. maj 2010 om fredning og anden kulturarvsbeskyttelse af kulturminder, som ændret ved Inatsisartutlov nr. 5 af 12. juni 2019 (herefter benævnt Kulturmindeloven).

NKA er i henhold til Kulturmindeloven forpligtet til at høre offentligheden, brugere med arealtildeling eller anden ret til brug af arealet, kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor de fredede jordfaste fortidsminder er beliggende, før der træffes afgørelse i sagen.

Derfor fremsendes i henhold til § 7, stk. 3 i Kulturmindeloven denne høring om Naalakkersuisuts anmodning om ophævelse af fredningen af alle de fredede jordfaste fortidsminder i det nærmere definerede område ved Tasersiaq i Qeqqata Kommunia (se kortbilag).

NKA's faglige vurdering af de jordfaste fortidsminder:

NKA's fredningsudvalg vurderer, at de jordfaste fortidsminder inden for området er så unikke for Grønland, at de er fredningsværdige. Nærmere begrundelse for denne vurdering ses nedenfor. Derfor vurderer NKA, at de jordfaste fortidsminder i området Tasersiaq bør opretholdes som fredet.

24. april 2023

Nunatta Katersugaasivia
Allagaateqarfialu

Grønlands Nationalmuseum & Arkiv

Greenland National Museum &
Archives

Hans Egedesvej 8
Postbox 145
DK-3900 Nuuk
Greenland

Oqarasuaat/telefon +299 322611
Fax: +299 322622
NKA@natmus.gl
www.natmus.gl

Bemærkninger til denne høring bedes fremsendt til Grønlands Nationalmuseum & Arkiv senest den 24. juli 2023. Bemærkninger bedes fremsendt til:

- nka@natmus.gl eller
- Nunatta Katersugaasivia
Hans Egedesvej 8
Boks 145
3900 Nuuk

Har du spørgsmål til høringen kan du kontakte Nunatta Katersugaasivia telefonisk på +299 322611 eller via e-mail på nka@natmus.gl.

Efter høringsfristens udløb:

Efter høringsperioden gennemgår NKA de fremsendte høringssvar og forelægger sagen for Kulturarvsrådet, som afgiver en anbefaling.

Som redegjort for ovenover er det NKA, der som udgangspunkt træffer afgørelse om fredning, ændring eller ophævelse af jordfaste fortidsminder. Dog vil denne sag sammen med de indkomne høringssvar, NKA's indstilling og Kulturarvsrådets anbefaling blive forelagt Naalakkersuisut med henblik på at træffe en afgørelse. Dette skyldes, at Naalakkersuisut ved sin beslutning d. 26. april 2022 besluttede at rejse en fredningssag under henvisning til overordnede samfundshensyn.

Departementet for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø har som opfølgning på beslutningen i sin anmodning om at starte fredningssagen til NKA d. 2. december 2022 redegjort for, at ønsket om ophævelse af de fredede fortidsminder i det nærmere angivne område er begrundet i et ønske om både at sikre samfundet vedvarende energiforsyning i form af opførelse af et vandkraftværk og at etablere erhvervsmæssig virksomhed, der genererer en betydelig samfundsmæssig gevinst jf. § 3, stk. 2 i Kulturmindeoven. I henhold til Kulturmindeovens § 3, stk. 1 er der i sådanne ekstraordinære tilfælde, hvor der er begrundet henvisning til overordnede hensyn til samfundsudviklingen, tillagt Naalakkersuisut kompetence til at træffe en afgørelse i fredningssagen. NKA skal i sådanne tilfælde i henhold til Kulturmindeovens § 8, stk. 1 indbringe sagen til afgørelse for Naalakkersuisut. I den begrundede anmodning ligger således implicit en indsigelse mod opretholdelse af fredningen og dermed sidestilles anmodningen i denne henseende med en indsigelse, der gøres gældende under høringen.

Kulturmindeovens § 9 stk. 3 fastsætter, at Grønlands Nationalmuseum og Arkiv offentliggør fredninger samt ændring eller ophævelse heraf inden 14 dage efter afgørelse herom. Ejeren, brugere med arealtildeling eller anden ret til brug af arealet og den kommune, hvori fortidsmindet er beliggende, samt andre relevante parter underrettes direkte.

For nærmere vedrørende Kulturmindeovens regler se afsnittet neden for.

Regelgrundlag:

Kulturmindeovens § 1, stk. 3 fastsætter, at Inatsisartutloven tilgodeser, at Grønlands kulturarv er en vigtig del af verdens og menneskehedens historie, og igennem aktive foranstaltninger til kulturarvsbeskyttelse i form af fredning og anden kulturarvsbeskyttelse varetager Grønland sin del af værnet af den globale kulturarv.

Kulturmindeovens § 2 stk. 2 definerer jordfaste fortidsminder som fysiske spor af menneskelig virksomhed, der er efterladt fra tidligere tider og den sammenhæng, de er anbragt i. Kulturmindeovens § 5 fastsætter, at alle jordfaste fortidsminder fra før år 1900, herunder ruiner, bopladser, grave og gravpladser, er fredede Fritliggende grave fra år 1900 og senere er også fredede. Derudover er jordfaste fortidsminder fra år 1900 og senere fredede såfremt NKA har truffet afgørelse om dette jf. Kulturmindeovens § 6 fastsætter, at det fredede ikke må beskadiges, ændres eller flyttes helt eller delvist.

Det er fastsat i Kulturmindeovens § 8, stk. 1 at hvis det under høringen gøres begrundet gældende, at den påtænkte opretholdelse af fredningen vil være i strid med overordnede hensyn til samfundsudviklingen, jf. Kulturmindeovens § 3, skal Grønlands Nationalmuseum og Arkiv indbringe sagen til afgørelse for Naalakkersuisut. Inden sagen indbringes for Naalakkersuisut, skal Grønlands Nationalmuseum og Arkiv forelægge sagen til udtalelse for Kulturarvsrådet. Ved forelæggelsen for Kulturarvsrådet og ved efterfølgende indbringelse af sagen for Naalakkersuisut skal Grønlands Nationalmuseum og Arkiv udtale sin indstilling om såvel fredningssagens afgørelse som om de foranstaltninger, der anses for nødvendige for at sikre en forsvarlig dokumentation af fortidsmindet, såfremt Naalakkersuisut måtte træffe afgørelse om tilsidesættelse af en påtænkt fredning eller om ændring eller ophævelse af en eksisterende fredning.

Kulturmindeovens § 3, stk. 1 fastsætter, at Naalakkersuisut i ekstraordinære tilfælde og med begrundet henvisning til overordnede hensyn til samfundsudviklingen, jf. stk. 2, vil kunne træffe afgørelse om tilsidesættelse af en påtænkt fredning eller anden kulturarvsbeskyttelse eller om ændring eller ophævelse af en eksisterende fredning eller anden kulturarvsbeskyttelse. Naalakkersuisut skal ved afgørelsen foretage en afvejning af kulturmindets kulturhistoriske væsentlighed, kulturmindets potentiale i turismemæssig sammenhæng og konsekvenserne af manglende fredning eller anden kulturarvsbeskyttelse i forhold til den samfundsmæssige nytte af den virksomhed, der påberåbes at være udtryk for et overordnet hensyn til samfundsudviklingen.

Kulturmindeovens § 3 stk. 2 definerer, at der i henhold til overordnede hensyn til samfundsudviklingen forstås hensyn, der er begrundet i:

- 1) ønsket om at sikre samfundet vedvarende energiforsyning,
- 2) ønsket om at sikre samfundet mod konsekvenser af naturkatastrofer eller
- 3) ønsket om at etablere eller udvide eksisterende erhvervmæssig virksomhed, der
 - a) genererer en betydelig samfundsmæssig gevinst og

b) ikke vil kunne gennemføres uden betydelige merudgifter et andet sted, der ikke berører kulturminder.

Kulturmindeovens § 3, stk. 3 fastsætter, at hvis Naalakkersuisut træffer en afgørelse under henvisning til overordnede hensyn til samfundsudviklingen, skal Naalakkersuisut i forbindelse hermed træffe afgørelse om, hvordan det sikres, at der samtidig sker en forsvarlig dokumentation af kulturmindet og den viden og information, som kulturmindet rummer, jf. § 1, stk. 5:

”Inatsisartutloven tilgodeser, at der sker den bedst mulige dokumentation af kulturmindet og den viden og information, som kulturmindet rummer i de tilfælde, hvor Naalakkersuisut under henvisning til overordnede hensyn til samfundsudviklingen, jf. § 3”.

Naalakkersuisut skal ved afgørelsen lægge vægt på kulturmindets kulturhistoriske væsentlighed og karakteren og omfanget af de foranstaltninger, der anses for nødvendige for kulturmindets forsvarlige dokumentation. Udgifterne til de af Naalakkersuisut besluttede foranstaltninger til sikring af en forsvarlig dokumentation afholdes af bygherren, eller den der er ansvarlig for etableringen af den virksomhed, der er begrundet i overordnede hensyn til samfundsudviklingen. Naalakkersuisut vil i forbindelse med afgørelsen kunne træffe afgørelse om yderligere vilkår.

Anmodningens geografiske placering:

Det angivne område i anmodningen om ophævelse af alle de i områdets fredede jordfaste fortidsminder fra Departementet for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø, som følge af en beslutning truffet af Naalakkersuisut d. 26. april 2022 dækker arealet imellem Tasersiaq søens vandspejl på kote ca. 690 m og terrænet op til kote 740 m, samt et nærmere defineret område omkring gletcher søen umiddelbart syd herfor (se kortbilag 2). I førstnævnte område findes 24 registrerede lokaliteter med fortidsminder under kote 740 m, samt 7 lokaliteter lige over kote 740 m. Sidstnævnte område er endnu ikke arkæologisk undersøgt, men forventes at kunne rumme enkelte fortidsminder.

Begrundelse for ønsket ophævelse af fredningerne af de jordfaste fortidsminder omkring Tasersiaq:

Fredningssagen er rejst af Departement for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø på vegne af det samlede Naalakkersuisut med begrundelse i, at man ønsker at udvide og udbyde vandkraftpotentialet omkring Tasersiaq. Vandkraftprojektet med tilhørende aftagerindustri vurderes at opfylde det samfundsøkonomiske hensyn i Kulturmindeovens § 3 stk. 2 nr. 3, dvs. at etablere erhvervsmæssig virksomhed, der genererer en betydelig samfundsmæssig gevinst og ikke vil kunne gennemføres uden betydelige merudgifter et andet sted, hvor kulturminder ikke berøres. Hertil vurderes det også, afhængigt af den endelige udformning af vandkraftprojektet, at det også vil opfylde hensynet i Kulturmindeovens § 3 stk. 2, nr. 1), dvs. at sikre samfundet vedvarende energiforsyning.

Hertil fremfører Departement for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø, at vandkraftpotentialet ved Tasersiaq, sammen med Tarsartuup Tasersua i Nuuk Fjorden, er af en størrelse og tilgængelighed, der ikke kan sammenlignes med andre områder i Grønland. Således vurderede Nukissiorfiit i august 2005 i en rapport over Grønlands vandkraftressourcer, at de to potentialer er Grønlands største. Sammenfattende fremhæves det, jf. Kulturmindelovens § 3 stk.2, nr. 3, litra a-b), at (a) vandkraftprojektet vil generere en betydelig samfundsmæssig gevinst og (b) ikke vil kunne gennemføres uden betydelige merudgifter et andet sted, der ikke berører kulturminder.

En uddybelse af begrundelsen for ophævelse af fredningerne af de jordfaste fortidsminder omkring Tasersiaq kan læses i bilag 1: Anmodning om at få rejst en fredningssag om ophævelse af de facto fredninger ved Tasersiaq og Tarsartuup Tasersua.

NKAs faglige vurdering:

Det er NKA's faglige vurdering at opretholde fredningerne af de jordfaste fortidsminder, da de repræsenterer et af de rigeste og mest uforstyrrede eksempler på et indlandsjagtområde, hvor de store søer har været brugt som adfærdsveje og rensdyrjagtmarker af Inuit kulturer igennem årtusinder. Der er på nuværende tidspunkt registreret omtrent 168 forhistoriske anlæg omkring Tasersiaq, herunder 74 teltstrukturer og 16 anlæg fra Saqqaq kulturen (ca. 2400-800 f. Kr.).

Intet andet sted i Vestgrønland kendes på nuværende tidspunkt en sådan koncentration af bopladser og andre fortidsminder, samt sjældne eksempler på indlandsbopladser fra Saqqaq-kulturen. Som noget helt særligt for Tasersiaq findes herfra unikke historiske kilder om områdets brug, først og fremmest beskrivelser og stednavnemateriale (Jens Kreutzman, 1863) og akvareller af Aron fra Kangeq. Disse historiske kilder giver et sjældent og historisk forankret billede af Inuits traditionelle rensdyrjagt i indlandet. Samtidig giver områdets højtliggende placering og nærhed til gletchere stor mulighed for, at der findes særligt velbevarede kulturlag med genstande og andre efterladenskaber fra fortidens mennesker.

Samlet set vurderer NKA, at den kulturhistoriske værdi af disse fortidsminder er fuldt på højde med de lokaliteter og kulturhistoriske områder, der indgår i Aasivissuit-Nipisat UNESCO verdensarvsrådet.

En uddybelse af argumenterne for opretholdelse af fredningerne af de jordfaste fortidsminder omkring Tasersiaq kan læses i bilag: *Beskrivelse af kulturarvsværdier og overordnet konsekvensvurdering i forbindelse med konkurrenceudsættelse af vandkraftressourcer ved Tasersiaq og Tarsartuup Tasersua i Vestgrønland.*

Konsekvenser af en afgørelse om ophævelse af fredningerne af de jordfaste fortidsminder ved Tasersiaq:

I det tilfælde, at det besluttes at ophæve fredningerne af de jordfaste fortidsminder ved Tasersiaq, bliver det lovligt for en bygherre at hæve vandspejlet op til de planlagte kote 740 m, hvorefter stort set alle de registrerede jordfaste fortidsminder vil blive oversvømmet og derved være utilgængelige for fremtidig brug og undersøgelser. En sådan hævnings af vandspejlet og oversvømmelse af de jordfaste fortidsminder er på nuværende tidspunkt ikke lovligt, da

fredede jordfaste fortidsminder er beskyttet i henhold til Kulturminnelovens § 6, som bestemmer at det fredede ikke må beskadiges, ændres, flyttes helt eller delvist.

På vegne af fredningsudvalget ved Grønlands National Museum & Arkiv

A handwritten signature in blue ink, reading "Christian Koch Madsen".

Med venlig hilsen
Christian Koch Madsen, souschef
